

„Leszokni valamiről, erősen megragadni”

KUKORELLY ENDRE KÖLTÉSZETÉRŐL

1

Ritka eset, hogy költőnek első és második könyve szinte egyformán jó. Ez sok mindent jelenthet. Jelentheti azt, hogy a költőnek volt türelme a beérést kivárni, de jelentheti azt is, hogy a kiadó várakoztatta „túl”. A legizgalmasabb, valójában félkész anyagok ilyenkor már kimaradnak az első kötetből, így tényelegetesen nem is beszélhetünk első könyvről, hanem „csak” válogatásról. Az érés köztes fázisaiban is születhetnek közölhető versek, de a több szűrővel bíró műhelymunka szigorúsága a többi költemény gyengébb színvonala miatt nem engedi át a publikálási szférába ezeket az opusokat. Kukorelly esetében a műhelymunkával nincs baj, a darabok szándékoltan tüntetnek félkész-ségükkel a bombasztok ellen. Itt látszik, hogy előny, ha a költővé válás, az érés folyamata a nagy nyilvánosság nélkül zajlik. A *valóság édessége* és a *Manière* egy anyagból való két azonos minőségű rész. Előttünk áll a kész szemlélyiség, szerteágazó lehetőségeivel és többretegű eredményeivel.

Kukorelly a formabontáson túli formabontásban találja meg sajátos megszólalási módozatait. Nem a szokott módon hagyja el a hagyományokat, a jól bevált eszközöket. A „megszüntette-megőrzés” sem igazán jó kifejezés erre a módszerre. Verseiben a hirtelen váltások sorát szövi át a régebbi beszédmódok sokasága. Nem kusza, kaotikus beszéd-mintázat jön létre így, hanem egy tudatosan alakított világ. Egy hálószerű rend. Hirtelen vált, groteszk módon hagyja félbe a sorokat, a folytatás látszatát keltve. Új módon rendezi el a valóság elemeit, de ez még kevés lenne, közben bele-belenyúl a valóság elemeibe is, átállítja bennük az időt, megigazítva állagukat, fölfrissítve új környezettel és új viselkedéssel a bevett szlogeneket, szavakat. Nem tükrözi a történéseket, hanem merőben új valóságot teremt. Ez az újon túli új, plasztikus nyelvezet, egy korunknak (önmagát megőrizni tudó) megfelelő észjárás következményeként. A sorok mindig újraolvasásra készítenek. Szabad vegyértékek maradnak, nyitva hagyott asszociációk. A költő kezünkbe adja a parabolák kulcsait, de meghagyja nekünk a „kinyitás” örömét. Minden létező tipológiát elhagyva „föl van találva” egy artisztikum. Az első olvasat a zavaré, a tanácstalan arc rezignáltan mereng, az idillikum-lovak által fölvert porban kirajzolódik egy új jel.

2

A lendületükből „kivett” szavak megtisztulnak a versekben, mintha egy kellemes feszültség nyugalom-szerűvé halkulna, s ezáltal máris több lenne. Több, mint mielőtt megszületett volna. Kukorellynél nagyon fontos a szöveg-környezet megépítése a szavak köré. Mérnöki precizitással kiszámított (vagy érzett) hatások törlik el a szavak megszokott (rég) jelentését. Kukorelly az olvasó mélyebb éneihez jut el. A katarzis itt nem fogalomként működik, hanem van.

„... hazudok folyton ha kérvényezek / csak hazudok drága testvéreim / ráadásul milyen csúnyán írok / bár tetszetősen írok voltaképp / Mindig rám ló kicsit a határór / Miért ló rám aki határór kicsit / De még a kalauznó is rám haragszik / velem szigorú az ellenőr-lány / és nem tudom hogy miért araszol / a fal mellett ez a tömeg ember” (*Néhány mozgásforma*).

A költő azzal él másképp, hogy ír. Kukorelly azzal más, ahogy írja és éli egyszerre a világot. Látszik a költeményein az élete. Ez a szinkronban levés persze nem rózsaszínű fátylakkal övezett tér. Örökös ellentétek játéka. „Gyanús vagyok de igazol / nak ami kicsit kizökkent / úgy látszik olyan lehetek aki gyanúsán gyalogol” (*Életkép*).

„kell sorrend valakinek vezényelni kell” (*Kioktatlak*)

„... remeg a hazám. / mállong a Keleti pályaudvar a lében” (*Alkalmi vers*).

„A valóságban küzdelem folyik / Most ide kéne valami roppant kép / de néha olyan mulatságos dolog / egy ilyen küzdés ebben a melegben” (*A könnyű gépfegyver hangja*).

Kukorelly Endre verseit olvasva számtalan asszociáció tolu az olvasói tudatba. Jönnek a képek szép sorban, érthetően és fegyelmezetten. Már-már vizsgálalóak.

Ha teafilterhez hasonlítom a verset, belelógatva a világba, szétázik. Fürdünk a teában. Illatok, lepedékek. A filter papírja Kukorellynél finom szövésű, itatósszerű, puha. Nem vastag, amin a víz nem tud áthatolni. A gézszerű finom zsákokból megfelelő hőfokon kijut az üzenet, az íz. Átjárja az egész úrtartalmat. Ellenköltészeteknél ez másképp van. Egyrészt a filter papírja rossz, másrészt a teafű nem bír még megfelelő hőfokú folyadékban sem oldódni.

Ez a beszédmód kizárja az önisméltést. Végtelen variálhatóságú. Kukorelly teljesen pleonazmus nélküli stílusa, redundancia-mentes szövegsvövése kizár minden fölösleges gesztust, indokolatlan eufóriát. Ezzel a költői magatartással, mintegy átalakítva a régebbi viselkedésformák megítélését is, követ-hetetlen utat jár, megismételhetetlen, csak önmaga által folytatható.

Kukorelly oeuvre-je azt sugallja, hogy az ember hiába hal meg. Úgy élünk, mintha esélyünk lehetne az örökkévalóságra. Valójában tudjuk, távlat nincs, csak fájó lekerekítések és töredékek, törések vannak. Hazug elnagyoltságok korát éljük, hitel nélküli betűáradatok idejét. Ebben az erkölcsi sötétségben csak délibáb épülhet a horizontra, sugallja minden médium. Kukorelly lerántja a látszat „varázsosán” titkos leplét a panaszkodásról is. Mondatai nem viselkedésükkel hatnak, hanem aurájukkal. Jelentésük mögött egy mélyebb csend, amiből tiszta levegő árad, szennyezetlen fény. Ebben a kontextusban minden többretegű, még a hiány is. A szertartások itt valódiak, a modor, az eljárás maga a gondolkodás. Élet omlik be a térbe, nem a pusztá artisztikum. Továbbgondolható létezés.

Míg vagyunk, jóvá lehet tenni valamit.

KÁNTOR ZSOLT